

УДК 321

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА УГОРЩИНИ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Tellis S. O.

аспірант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна,
тел.: (067) 69-700-69, e-mail: TellisSO@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3090-3940>

METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR RESEARCHING THE INSTITUTE OF PRESIDENCY IN HUNGARY AND UKRAINE: COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

Tellis S.

Postgraduate Student, «KROK» University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine,
tel.: (067) 69-700-69, e-mail: TellisSO@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3090-3940>

Анотація. У статті досліджено основні методи компаративного аналізу правової дійсності інституту президентства Угорщини та України. Автори статті пропонують у дослідженні президентства зосередитися на конституційно-правових нормах, що регулюють президентські повноваження. Аналіз основних елементів президентської влади на основі конституційних положень дозволяє найбільш повно визначити покладену функцію на інститут президентства. На основі конституційно-правових норм можливо точніше визначити форму правління і ступінь впливу президента на систему державного управління. Зазначено, що індексний вимір президентської влади є корисним засобом для досліджень форм правління та політико-дипломатичної оцінки об'єкта в першому наближенні. Однак, інститут президентства вимагає детального дослідження місця президента в системі державних органів влади, в рамках концепції поділу влади на гілки. Зазначено, що з метою виявлення особливостей інституту президентства країни доцільне порівняльне дослідження нормативно-правового забезпечення функціонування інституту президентства у країнах з аналогічними інституціями. Таким чином, порівняльно-правове дослідження інституту президентства України та Угорщини виправдане і важливе у контексті компаративного аналізу постсоціалістичних країн. Окремо авторами сформульовано, що методологічна основа дослідження інституту президентства є найбільш відповідною і складається в поєднанні вивчення формально-юридичних аспектів президентства з порівняльно-правовим аналізом його функціонування. У рамках вирішення окресленої проблематики визначена низка методик дослідження інституту президентства, серед яких історико-правовий аналіз, доктринальне порівняння, нормативне порівняння, функціональне порівняння, системно-структурний і функціональний аналіз.

Ключові слова: юридична компаративістика, методологія порівняльного правознавства, порівняльно-правовий метод, індексний аналіз, нормативне порівняння, інститут президентства, Угорщина, Україна.

Формула: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 10.

Abstract: The article researches key methods of comparative analysis of the legal reality of presidency institutes in Hungary and Ukraine. For researching presidency, the authors propose to focus on the constitutional and legal provisions governing presidential authorities. An analysis of basic elements of presidential power based on constitutional provisions enables identification to the fullest extent of the function implemented in the institute of presidency. Guided by constitutional and legal provisions it is possible to determine more precisely the governmental form and degree of presidential influence on the system of state governance. It has been noted that index-based measurement of presidential power is a useful tool for researching forms of governance and obtaining a political and diplomatic estimate of the entity as a first approximation. The institute of presidency, however, requires a detailed investigation of the president's position in the system of state bodies, within the concept of power distribution between branches. Reference is made that it is appropriate, when determining the peculiarities of a country's presidency institute, to undertake comparative research of the regulatory support of presidential functions in countries with similar institutes. Therefore, comparative legal research of the institute of presidency in Ukraine and Hungary is justified and important in the context of comparative analysis of post-Soviet countries. Furthermore, the authors state that the methodological framework of researching the presidency institute is the most appropriate one and combines a study of formal legal aspects of presidency and a comparative legal analysis of its functioning. The approach towards

addressing the problems at hand involved identification of a number of presidency research methods, including historical legal analysis, doctrinal comparison, regulatory comparison, functional comparison, systemic structural and functional analyses

Keywords: *legal comparative studies, comparative law methodology, comparative legal method, index analysis, regulatory comparison, institute of presidency, Hungary, Ukraine.*

Formulas: 0, figures: 0, tables: 0, references: 10.

Постановка проблеми. Теоретико-правовий аналіз аспектів становлення та розвитку інституту президентства в Угорщини та України є важливим для пошуку шляхів підвищення ефективності оптимізації взаємодії владних структур та становлення в Україні правової держави. Аналіз інституту президентства повинен мати високий рівень обґрунтованості й надійності. За таких умов, слід зазначити основні методи компаративного аналізу правової дійсності інституту президентства; виявити доцільність та переважні методи компаративного аналізу інституту президентства Угорщини та України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітлення окремих аспектів теоретико-правового аналізу інституту президентства в Україні запропоновано в роботах Белова Д. М. і Бисаги Ю. М. [1], Кудряченка А. І. [2]. У вітчизняній науці у сфері теоретичних досліджень державного розвитку Угорщини є публікація, присвячена окремим аспектам теми (Ткач Д. І.) [3].

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. У дослідженнях функціонування інституту президентства в пострадянських країнах Східної Європи угорський досвід функціонування інституту президентства має особливе значення для України як вдалий приклад реалізації моделі парламентсько-президентської республіки. Слід зазначити, що у вітчизняних дослідженнях компаративний аналіз правової дійсності інституту президентства Угорщини та України відсутній. Методологічна основа для зазначеного дослідження не виявлена.

Формулювання цілей статті. Стаття має за мету виявити доцільність та переважні методи компаративного аналізу інституту президентства Угорщини та України; зазначити основні методи

компаративного дослідження правової дійсності інституту президентства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз інституту президентства, як одного з найважливіших елементів державної системи влади, є одним з центральних напрямків дослідження політичних систем та конституційного права.

Для дослідження інституту президентства застосовуються різні теоретико-методологічні основи оцінки інституту. Найчастіше застосовується індексний метод аналізу. Індексний аналіз влади на основі квантифікованих методик сформульовано Shugart M.S. and Carey J.M., McGregor J., Metcalf L.K., Hellman J., Frye T., Siaroff P., Krouwel A. У своїй роботі Зазнаєв О. І. детально розкриває зміст зазначених вище індексних методів аналізу задля вимірювання президентської влади, які використовуються в порівняльних дослідженнях на Заході, й показує їх переваги і недоліки [4]. Перший та найавторитетніший використаний метод був сформульований Shugart M.S. and Carey J.M., яким класифікують форму державного правління залежно від чисельної оцінки обсягу повноважень президента. У свою чергу, Metcalf L.K. переглядає кількість показників для оцінки та чисельні значення цих показників (повноважень). Методика індексного аналізу McGregor J. оцінює обсяг президентських повноважень у процентному відношенні до повної президентської влади. Схожу методику застосовують Hellman J. та Frye T. Вони використовують однаковий список повноважень президента, але на відміну від списку McGregor J. з нього виключили деякі церемоніальні повноваження. Аналіз з урахуванням політичної практики пропонує Siaroff P. у своїй методиці з дихотомічною системою індексування.

Методика Krouwel A. спрямована на визначення балансу між президентськими і парламентськими повноваженнями [4].

Усі автори методик в якості емпіричної бази використовують чинні Конституції і законодавство. Індексний аналіз президентської влади використовують для типологізації форм правління, формування уявлень про повноту влади президентів у різних країнах та оцінки балансу президентської і парламентської влади. Наявно, оцінка президентської влади за допомогою індексного аналізу має важливість в аспекті політико-дипломатичної взаємодії з державами.

Значним буде привести оцінку одного з дослідників корисності індексу ранжирування країн Центральної та Східної Європи за обсягом впливу президента на політичні процеси: «Як визначити, хто - президент або прем'єр-міністр - має більшу владу? Що важливіше - президентські вибори або парламентські? З ким із політичних лідерів слід вибудовувати основні контакти в найбільш чутливих сферах - наприклад, у зовнішній політиці, у сфері оборони та безпеки? (...) Аналогічні питання виникають у дипломатів, експертів-міжнародників, а також у працівників ЗМІ, що описують результати виборів і інші політичні процеси в закордонних державах» [5].

У свою чергу, в зазначеній роботі зазначено, що дослідження особливостей розподілу влади із застосуванням виключно формально-юридичного підходу переважає в науковій літературі, в тому числі тому, що неформальні механізми практично не піддаються формалізації та обліку, а конфлікти між президентами і прем'єр-міністрами мають не суб'єктивні причини, а інституційну природу.

Про недоліки методу індексного аналізу говорить у своїй роботі дослідник Jessica Fortin. Спростування припущення про унімодальність і одномірність, що лежить в основі цих індексів, ставить під сумнів їх корисність у дослідженні особливостей державних форм правління. Подібно вимірам інших макроявищ, таких

як оцінка рівня демократії і класифікації форм правління, більшість наявних систем вимірювання мають низький рівень обґрунтованості та надійності, де окремі показники висунуті як гіпотези для охоплення концепції. Здається, що президентська влада не має однакового значення при складанні зведених балів [6].

Індексний вимір президентської влади є корисним засобом для досліджень форм правління та політико-дипломатичної оцінки об'єкта в першому наближенні. Однак, інститут президентства вимагає детального аналізу в сфері розподілу владних повноважень.

За словами Arend Lijphart, президентські повноваження «є наслідком трьох джерел. Одним з них є повноваження президентів, закріплені конституційними нормами (...) Ще одне джерело є сила і згуртованість президентських партій в законодавчому органі. По-третє, в разі прямих виборів значною силою є факт, що президент є єдиною державною посадовою особою, обраною людьми в цілому» [7, арк.128].

У дослідженні президентства в аспекті впливу інституту президентства на механізми державного управління автори статті пропонують зосередитися на конституційно-правових нормах, що регулюють президентські повноваження, а також на виборах та відстороненні від влади президента. Аналіз основних елементів президентської влади на основі конституційних положень дозволяє найбільш повно визначити покладену функцію на інститут президентства. На основі конституційних елементів можливо точніше визначити форму правління і ступінь впливу президента на систему державного управління.

Однак, правова регламентація президентських повноважень не завжди досконала. Потрібно дослідження місця президента в системі державних органів в рамках доктрини поділу влади на гілки. З метою виявлення особливостей інституту президентства проводяться порівняльні дослідження нормативно-правового забезпечення функціонування інституту

президентства у країнах з аналогічними інституціями.

Для цього дослідниками застосовується порівняльний підхід і методи кроснаціонального і кростемпорального аналізу. Порівняльно-правовий метод найбільш часто використовується при розгляді загальнотеоретичних питань. Методологія порівняльного правознавства спрямована на виявлення типового й унікального, загального та особливого у правовій дійсності. Порівняльно-правовий метод містить низку методик, серед яких: макропорівняння і мікропорівняння, внутрішнє й зовнішнє порівняння, доктринальне порівняння, нормативне та функціональне порівняння.

Зовнішнє порівняння відбувається, коли зіставляються об'єкти, що належать до правових систем різних держав. Порівнянню, як правило, піддаються наукові дефініції, зіставляються поняття, а також їх ознаки, що виражають суттєвий зміст правових явищ (процесів). Доцільність компаративного аналізу постсоціалістичних країн впливає з різниці трансформацій окремих держав за рівних початкових соціально-правових умов. Зазначена різниця моделей робить порівняльні дослідження постсоціалістичного простору виправданим і важливим. У цьому випадку для вибору моделей порівняльного аналізу можливо скористатися результатами індексних аналізів макросистем. Наприклад, Б. І. Макаренко у своїй роботі зіставляє індекси демократизації й розвитку ринкової економіки (стосовно посткомуністичних країн) та зазначає Угорщину серед найуспішніших країн. Далі дослідник ранжує демократизацію і розбиває країни на відповідні групи: «Транзит успішно завершено» - до цієї групи включено Угорщину в складі «Вишеградської четвірки» та «Транзит триває» - до даної категорії віднесені країни (в тому числі Україна), в яких результат демократизаційних процесів на сьогодні ще не ясний [8].

Таким чином, існує потреба у компаративному аналізі інституту президентства на прикладі двох окремо взятих держав, схожих за специфікою функціонування політичних процесів. У цьому контексті порівняльно-правове дослідження інституту президентства України та Угорщини заслуговує окремої уваги.

Спроба визначення основних закономірностей функціонування українських політичних систем в історичному аспекті зроблено в комплексному дослідженні авторів: Головаха Є., Аркуша О., Біла С., Верстюк В. «Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності». У комплексному дослідженні, виконаному істориками, політологами, економістами, правознавцями і соціологами, вперше у вітчизняній історіографії зроблена спроба проаналізувати тисячолітню історію українського народу за допомогою політологічного інструментарію [9].

Історичні аспекти становлення інституту президентства в Україні простежуються в монографії за загальною редакцією Орзіха М. «Конституційні перетворення в Україні: історія, теорія та практика». Монографія присвячена конституційним перетворенням в Україні. Представлено виклад процесів підготовки і прийняття Конституції України 1996 р., конституційно-проектних робіт і конституційних перетворень після прийняття Конституції України, зміст основних напрямів конституційної модернізації на сучасному етапі та її інституційно-правового забезпечення, а також зроблена спроба розв'язання проблем теоретико-методологічного обґрунтування реформування і модернізації, визначення впливу іноземних правових інститутів на вітчизняну практику європейського виміру конституційних перетворень в Україні [10].

Аналіз процесу розширення демократії західноєвропейського зразка для держав Європи, зокрема й України,

зроблено в монографії за загальною редакцією Кудряченка А. «Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії». Частина монографії присвячена дослідженню конституційно-правового статусу інституту президентства у контексті європейського досвіду. Автори монографії висвітлюють як європейську практику, так і реалії вітчизняної політичної системи, наголошують на необхідності системного підходу та поліваріантності розв'язання проблем розвитку інституту [2].

Дослідженню проблем, пов'язаних з інститутом президентства, присвячена монографія авторів Белова Д., Бисаги Ю. «Досвід конституційно-правового регулювання інституту президента в зарубіжних країнах». У своїй роботі дослідники розглядають у порівняльно-правовому аспекті інститут глави держави в Україні для пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування Президента України. Автори наголошують, що розвиток цього інституту - це не тільки важлива теоретична, а й практична проблема, оскільки вона пов'язана з проблемою розподілу владних повноважень між Президентом та іншими органами влади, а також з питанням оптимізації взаємодії владних структур [1].

Порівняльно-правовому аналізу інституту президентства в Україні присвячено публікації вітчизняних дослідників та підготовлено і захищено низку кандидатських дисертацій. Одночасно, слід зазначити відсутність на сьогодні дослідження, де б був зроблений бінарний компаративний аналіз інституту президентства в Україні та Угорщині з метою виявлення загального та особливого у правовій дійсності зазначених інститутів.

На нашу думку, методологічна основа дослідження інституту президентства є найбільш відповідною для досягнення визначених цілей і складається в поєднанні вивчення формально-юридичних аспектів президентства з порівняльно-правовим аналізом його функціонування. Даний підхід дозволяє оцінити вплив інституту президентства на

гілки й механізми влади з урахуванням реальних політичних практик. Порівняльний аналіз нормативно-правового регулювання і практики функціонування інституту президентства в зазначених державах дає можливість досліднику виявити слабкі сторони регулювання і функціонування інституту президентства в Україні й, водночас, виявити позитивний досвід Угорщини в розв'язанні подібних труднощів устрою державного механізму. За підсумками порівняльного аналізу інститутів президентства можливо зробити висновки та надати пропозиції стосовно використання угорського досвіду щодо раціоналізації президентського впливу на органи законодавчої та виконавчої гілок влади.

Комплексне використання методологічних і теоретико-правових основ дослідження інституту президентства виявляє теоретичні та практичні проблеми функціонування інституту як частини загальної системи державного управління. Отримані в результаті порівняльного аналізу висновки можуть лягти в основу подальших розробок концепції президентської влади в Україні, переосмислення сутності й особливостей інституціоналізації президентства.

Методологія юридичної компаративістики зіставлення угорського та українського інститутів президентства, за якою можливо порівняти предмети і вставити подібності та відмінності порівнюваних об'єктів - це виявлення типового у правовій дійсності чинних президентських інститутів і аналіз загального й особливого. Порівняльно-правовий метод дослідження містить низку методик, серед яких історико-правовий аналіз, доктринальне порівняння, нормативне порівняння, функціональне порівняння, системно-структурний і функціональний аналіз.

Важливий предмет порівняння — це конституційні норми, що формалізують і характеризують правові положення інституту президентства конкретної країни.

У порівняльно-правових рамках застосовуються системно-структурний і функціональний аналіз правових норм, нормативно-правових актів, судових рішень, що регулюють функціонування інституту президентства. За порівняльним аналізом для вірогідного виявлення загального та особливостей, слід враховувати різні історичні, соціально-культурні, політичні й психологічні чинники, які впливають на генезис інститутів у порівнюваних правових системах.

Це призводить до необхідності використовувати порівняльно-історичний підхід для дослідження за допомогою зіставлення об'єктів порівняння, взятих у ретроспективі. Порівняльно-історичний метод застосовується в діахронному аналізі історичних особливостей правового регулювання інституту президентства і конституційних повноважень президента в різний час в рамках порівнюваних країн. Застосування порівняльно-історичного методу необхідно для дослідження закономірностей генезису інституту президентства і правової системи, яка регулює інститут.

Порівняльно-історичний підхід необхідний для більш конкретного аналізу інституту президентства. Дослідження державно-правового процесу в історичному контексті може дати підстави для побудови можливої моделі його подальшого розвитку. В компаративному правовому аналізі актуально виділити визначальний критерій права, який наповнює вмістом правовий аспект порівняльного дослідження. Критерієм права виступає його нормативність, яка обумовлює матерію права як систему юридичних норм, формалізованих і офіційно визнаних державою. Таким чином, історико-правовий характер порівняльного дослідження, в рамках зазначеної проблематики, є найбільш актуальним. Розгляд правового статусу президента проводиться з використанням досвіду виникнення і становлення інституту президентства, практикою розвитку цієї інституції у відповідній

країні. Аналіз конституційних норм, що регулюють правовий статус президента, здійснюється в аспекті історичного розвитку держави. Ретроспективний аналіз історико-правових джерел характеризується формальним порівнянням нормативно-правових джерел. Задля дослідження практики реалізації окремих президентських повноважень корисний аналіз рішень Конституційного Суду, пов'язаних з даними проблемами. Результати історико-правового аналізу, з урахуванням фактичного генезу предмета дослідження, можуть сприяти вибору моделі системи управління державою з урахуванням історичного минулого.

Доктринальне порівняння полягає в зіставленні понять і їх ознак, що виражають суттєвий зміст інституту президентства, розуміння місця й ролі президента.

Завдання нормативного порівняння - це виявити загальне та особливе в нормативно-правовому регулюванні механізму взаємодії президента з органами державної влади шляхом формального юридичного аналізу об'єктів порівняння. Нормативне порівняння полягає в зіставленні правових норм, нормативних правових актів, законодавчих дефініцій. Аналіз змістовних відмінностей нормативно-правових основ функціонування інституту президентства, виявлених у результаті нормативного порівняння, дозволяє вивчити переваги і недоліки порівнюваних законодавств, визначити доцільність повного або часткового запозичення угорського досвіду раціоналізації президентського впливу на органи законодавчої та виконавчої гілок влади.

Завдання функціонального порівняння полягає у виявленні подібності й відмінності у функціях, які здійснюють об'єкти порівняння. Предметом функціонального порівняння в дослідженні є ефект від правових норм, наданих на державні механізми влади. Важливість функціонального підходу зумовлена відмінним від

нормативістського підходу критерієм оцінки — це функціональна ефективність порівнюваних правових норм. Функціональне порівняння містить аналіз функцій кількісний (перелік здійснюваних функцій) і якісний (особливості здійснення подібних функцій). Параметрами моделі, за якими досліджуються інститути президентства як система формальних і неформальних інститутів, - це функція здійснення державної влади президентами країн, проаналізована в нормативно-правових рамках Конституцій України і Угорщини відповідно.

Висновки.

1. Індексний вимір президентської влади є корисним засобом для досліджень форм правління та політико-дипломатичної оцінки об'єкта в першому наближенні. Однак, інститут президентства вимагає детального аналізу в сфері розподілу владних повноважень.

2. У дослідженні президентства в аспекті впливу інституту президентства на механізми державного управління автори статті пропонують зосередитися на конституційно-правових нормах, що

регулюють президентські повноваження, а також на виборах та відстороненні від влади президента.

3. Доцільність порівняльно-правового аналізу інституту президентства України та Угорщини виправдано і важливо у контексті компаративного аналізу постсоціалістичних країн.

4. На нашу думку, методологічна основа дослідження інституту президентства є найбільш відповідною і складається в поєднанні вивчення формально-юридичних аспектів президентства з порівняльно-правовим аналізом його функціонування.

5. Порівняльно-правовий метод з використанням низки методик, а саме: історично-правовий аналіз, доктринальне порівняння, нормативне порівняння, функціональне порівняння, системно-структурний і функціональний аналіз, дає можливість виявити слабкі сторони регулювання і функціонування інституту президентства в Україні та виявити позитивний досвід Угорщини в розв'язанні подібних труднощів устрою державного механізму.

Література:

1. Белов Д. М., Бисага Ю. М. Досвід конституційно-правового регулювання інституту президента в зарубіжних країнах: монографія. Ужгород: Ліра, 2007. 275с.
2. Кудряченко А. І. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: монографія. Київ: НІСД, 2007. 396 с.
3. Ткач Д. І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій. Монографія. Київ: МАУП, 2004. 480 с.
4. Зазнаев О. И. Измерение президентской власти. Ученые записки Казанского государственного университета. 2005. №147. 18 с. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/izmerenie-prezidentskoj-vlasti> (дата звернення: 10.08.2019).
5. Путинцев И. С. Варианты распределения полномочий в странах Центрально-Восточной Европы. 2015. №2. URL: <http://surl.li/nqcy> (дата звернення: 10.08.2019).
6. Jessica Fortin. Measuring presidential powers: Some pitfalls of aggregate measurement. International Political Science Review. 2013. URL: <http://surl.li/nqew> (дата звернення: 10.08.2019).
7. Arend Lijphart. Parliamentary Versus Presidential Government. Oxford University Press. 1992. URL: <https://library.lincoln.ac.uk/items/49346> (дата звернення: 10.08.2019).
8. Макаренко Б. И. Посткоммунистические страны: как измерить трансформацию? веб-сайт. URL: <http://psihdocs.ru/postkommunisticheskie-strani-kak-izmerite-transformaciyu.html> (дата звернення: 10.08.2019).
9. Литвин В. М., Аркуша О. Г., Біла С. О. Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності. Київ: Ніка-Центр", 2008. 988 с.
10. Орзих М. Ф. Конституційні перетворення в Україні: історія, теорія та практика: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 509 с.

Reference:

1. Belov D.M. and Bisaga Y.M. (2007), *Dosvid konstytutsijno-pravovoho rehuliuвання instytutu prezydenta v zarubizhnykh krainakh* [Experience of constitutional and legal regulation of the institution of the President in foreign countries], Uzhhorod, Ukraine.

2. Kudrjachenka A. I. (2007), *Politychna systema i hromadians'ke suspil'stvo: ievropejs'ki i ukrains'ki realii* [Political system and civil society: European and Ukrainian realities], NISD, Kyiv, Ukraine.
3. Tkach D. I. (2004), *Suchasna Ugorshhy`na v konteksti suspil'ny`x transformacij* [Modern Hungary in the Context of Social Transformations], MAUP, Kyiv, Ukraine.
4. Zaznaev O.I. (2005), "Measuring presidential power", *Izmerenie prezidentskoj vlasti*, [Online], available at: <https://cyberleninka.ru/article/v/izmerenie-prezidentskoj-vlasti> (Accessed 10 August 2019).
5. Putintsev I.S. (2015), "Options for the distribution of powers in the countries of Central and Eastern Europe", *Varianty raspredelenija polnomochij v stranah Central'no-Vostochnoj Evropy*, [Online], available at: https://mgimo.ru/library/publications/varianty_raspredeleniya_polnomochiy_v_stranakh_tsentralno_vostochnoy_evropy (Accessed 10 August 2019).
6. Jessica Fortin. (2013), "Measuring presidential powers: Some pitfalls of aggregate measurement", [Online], available at: https://www.researchgate.net/publication/258142378_Measuring_presidential_powers_Some_pitfalls_of_aggregate_measurement (Accessed 10 August 2019).
7. Arend Lijphart (1992), "Parliamentary Versus Presidential Government", [Online], available at: <https://library.lincoln.ac.uk/items/49346> (Accessed 10 August 2019).
8. Makarenko B.I. (2016), "Post-Communist Countries: How to Measure Transformation? ", *Postkommunisticheskie strany: kak izmerit' transformaciju?* [Online], available at: <http://psihdocs.ru/postkommunisticheskie-strani-kak-izmerite-transformaciju.html> (Accessed 10 August 2019).
9. Litvin V.M. and Arkusha O. G. and Bila S. O. (2008), *Politychna systema dlia Ukrainy: istorychnyj dosvid i vyklyky suchasnosti* [Political system for Ukraine: historical experience and modern challenges], Nika-Center, Kyiv, Ukraine.
10. Orzikh M.F. (2013), *Konstytutsijni peretvorennia v Ukraini: istoriia, teoriia ta praktyka* [Constitutional transformations in Ukraine: history, theory and practice], Yurinkom Inter, Odessa, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2019 року